

د سيدخالقداد اُميد د ريديائي ډرامو يوه تحقيقي جائزه

A Research Review of Khaliq Dad Omaid's Radio Dramas

1. Shahabuddin
2. Dr. Badshahi Room

Abstract

Khaliq Dad Omaid is a full-time Pashto writer. He has not left his pen under any circumstances. Rather, he has written in every situation and well written. He is simultaneously a poet, translator, fiction writer and dramatist. He has rendered valuable services to Pashto literature in all these fields. In this article, his dramaturgy will be researched. Although Khaliq Dad Omaid has written many plays for stage and television as well, but in this paper research has been conducted on his plays which he produced for radio. Therefore, this research will prove to be very useful for researchers apart from students of literature

¹ سيدخالقداد اُميد د پښتو ژبې يوه پېژندلې او غښتلې نامه ده. هغه په يو وخت د پښتو ادب په بېلا بېلو ميدانونو كښې د خپل فكر و فن نيولي زغلولي دي او يو شمېر كټې ئې لاس ته راوړې دي. شاعري ئې كړې ده او په شعوري توگه ئې د يو مقصد تحت خپلې شاعرۍ ته دوام بخښلې دے. افسانه ئې تخليق كړې ده او د پښتو افسانې د نينو بټ ئې تود ساتلې دے. دنورو ژبو د ادبياتو نه ئې ترجمې كړې دي او د مورنۍ ژبې علمي پنگه ئې پرې درنه كړې ده. دغسې ډرامه ئې باقاعدگۍ سره ليكلې ده ، او ځان له ئې په ادبي تاريخ كښې د ستاينې وړ مقام پيدا كړې دے.

د سيد خالق داد اُميد پېژندگلو اخونزاده فرمان مسافر داسې كوي.

" خالق داد اُميد د ستمبر كال ۱۹۳۵ ء په ورومۍ نېټه د ملاكنډ ايجنسۍ د مهوري د غره په لمن كښې د كوزې بازدرې د سيدانو په يوه درنه كورنۍ د ميا گل داد كره زېږېدلې دے باز دره هغه كلے دے چرته چې د ادم خان درخانۍ د رومان يو درز تېر شوې دے ، شاغلي اُميد صېب په پښتو ادبياتو كښې د ايم اے

¹ PhD Scholar, University of Malakand

² Associate Professor, Department of Pashtu, University of Malakand

ہگری د پبشور پوهنتون نہ اخستې دہ..... د یو اداکار نہ علاوہ د پښتو ادب یو ښه نامتو ادیب ، شاعر،

افسانہ نگار او ډرامہ نگار په حیث په ادبی دنیا کښې د څه پېژندگلو محتاجه نه دے" (۱)

لکه څنگه چې وړاندې ذکر وشو چې خالق داد امید د ادب په مختلفو اصنافو طبع آزمائي کړې دہ. او په دغه لړ کښې ئې د ستائینې وړ کار ، زیار او خدمات تر سره کړې دي. خو دلته ئې مونږ دغه خدمات صرف د ریډیائی ډرامې د تخلیقاتو پورې محدودوو، او د خالق داد امید هغه ډرامې څېړو کومې چې هغه د ریډیو دپاره لیکلې دي.

خالق داد امید د ریډیو سره په کال ۱۹۶۱ء کښې د یو صداکار او اداکار په حیث وابسطه شوے دے. په ابتداء کښې هغه ریډیو کښې د یو زده کوونکي په توگه کار کړے دے او بیا وروسته ئې د ریډیو د غوښتنې مطابق پروگرامونه لیکلي دي. چې پکښې د طنز و مزاح نه علاوہ د خوئیندو کور، تعلیمی فیچرز، کرکلی پروگرامونه ، اصلاحی فیچرز، زلمے کهول ، مزدور کار او د ماشومانو پروگرامونه شامل دي. ولې وروسته هغه خپله ټوله توجه ډرامې پله راوگرځوله او په دغه لړ کښې ئې د اعلیٰ پایې ډېرې ډرامې تخلیق کړې .

په دغه ترڅ کښې ښاغلی اسرار باچا لیکي

”امید صاحب آپ نے ریڈیو پاکستان کب جائین کیا؟ ۱۲ اپریل ۱۹۶۱ء میں محبوب علی خان اسٹیشن ڈائریکٹر جو ان دنوں ریڈیو پاکستان کے پروڈیوسر تھے۔ میرے بھائی کے کلاس فیلو تھے۔ ریڈیو پاکستان پشاور سے ان دنوں ہمارے ماہی ناز ادیبوں اور ڈرامہ نگاروں کے ڈرامے نشر ہوا کرتے تھے جن میں سمندر خان سمندر، امیر حمزہ خان شینواری، سید رسول رسا، خیال بخاری اور ان کے علاوہ بہت سارے ادیب جن کے نام اسی وقت مجھے یاد نہیں آرہے ان کے ڈرامے میں ہیڈ فون پر سنا کرتا تھا۔ کیونکہ میرے پاس ریڈیو نہیں تھی میں نے ان ڈراموں کے اداکاروں سے ملنا چاہا۔ محبوب علی خان صاحب نے نہ صرف مجھے ان سے ملوایا بلکہ میری دلچسپی کو مد نظر رکھتے ہوئے ریڈیو ڈراموں میں کام کرنے کی دعوت بھی دی۔ جو ان دنوں اڈشن بہت سخت ہوا کرتی تھی۔ کئی مرحلہ وار ٹسٹ ہوا کرتے تھے۔ بالآخر میں تین مہینے کی تگ و دو اور بار بار ٹسٹ دینے میں کامیاب ہوا۔ یہ اپریل ۱۹۶۱ء کا زمانہ تھا۔ اس کے بعد میں نے فلموں میں کام کیا۔ سٹیج پر کام کیا۔ اور ٹی وی کے انے پر ٹی وی پر اور ریڈیو پر

تاحال کام جاری ہے۔“ (۲)

یو بل سترگه ور ښاغلي جهان داد خان د خالقاد امیدد ریډیو پاکستان دپاره هلې ځلې په دې الفاظو

کښې بیان کړي دي. وائي

“Mr. Umeed has also the credit of writing the first Pashto serial (five episode) for morning transmission (NUNANAY SAHAR) for radio Pakistan Peshawar, the program was produced by Nisar Muhammad Khsan. Mr. Umeed has generally taken part in comedy programs and written comedy series broadcast on radio Pakistan Peshawar out of which “MA-MA-SHMARA”, “NAKHRAY” and “ZMA BA SA WAY” are worth mentioning the latest program “ZAMA BA SA WAY” was so popular among the listeners that it was on the air for two long years.”(۳)

د سيدخالقداد اميد د رېديائي خدماتو په باره كښې محمداسلم مروت د خپلو خيالونو اظهار داسې كوي.

”سيدخالقداد اميد نے مارچ ۱۹۶۱ء سے لیکر آج تک ریڈیو پاکستان کی بے پناہ خدمت کی ہے۔ سال ۲۰۰۰ء میں ریڈیو پاکستان پشاور کے لیے ٹیلی فون ڈائریکٹری بنائی۔ جس میں نہایت احتیاط اور محنت سے تمام اداکاروں، فنکاروں، مقررین، گلوکاروں اور سازندوں کے گھر کے پتے اور ٹیلی فون نمبرز اکٹھے کئے تھے۔ موصوف اعلیٰ درجے کی ادیبوں اور اداکاروں میں شمار کئے جاتے ہیں۔ موصوف نے مختلف نوعیت کے پروگرام مثلاً زرعی پروگرام کرکے پھیلے اور خواتین کے لیے پروگرام مزدور کار اور زلمے کول بھی لکھے۔“ (۴)

هم دارنگې اسرار باچا د هغه د ريډيو د ځنې مقبول پروگرامونو تذکره په دې الفاظو کې ده.

”ريډيو کے لیے موصوف نے یوم مئی کی مناسبت سے ”محنت کش“ نامی منظوم فیچر لکھا۔ جسے کئی بار یوم مئی کے دن پیش کیا گیا۔ جس کو جناب فضل مولیٰ صاحب سٹیشن ڈائریکٹر نے پیش کیا۔ اور اس طرح پانچ قسطوں پر مبنی ایک سیریل لکھا جسے نثار محمد خان سٹیشن ڈائریکٹر نے پیش کیا۔ اس کے علاوہ موصوف نے کئی مزاحیہ سیریز لکھیں جن میں ماما خورے، ماما شمیرہ، نخرے اور زما بہ سہ وائے قابل ذکر ہیں۔ آخری پروگرام کی مقبولیت کا اندازہ اس سے لگایا جاسکتا ہے کہ یہ پروگرام مسلسل دو سال براڈکاسٹ ہوتا رہا۔ موصوف نے اداکاروں کے سلسلہ وار کمرشل بھی لکھے۔ جو سامعین کے لیے نہ صرف تفریح و مزاح مہیا کرتے رہے بلکہ کسانوں تک زرعی مشورے جنکلات اور کھاد کے بارے میں مفید باتیں پہنچاتے رہے۔“ (۵)

گل محمد بېتاب د خالق داد اميدد ريديايي خدماتو په اړه د هغه مقام څه دارنگ ټاكي .

"بناغي سيدخالقداد اميد د رېډيو د دويم دور په ليكوالو كښې يو جوت مقام لري. او د پې ټي وي ډرامې په بنياد ايښودونكو كښې راځي. ده او د هغه وخت نورو ليكوالو داسې مضبوط بنيادونه ايښي دي چې نن ئې هم خلق يادوي." (۶)

د پښتو ژبې او ادب لوع ډرامه نگار ډاکټر محمد اعظم اعظم د خالقداد اميدپه ډرامه نگاري د اطمینان ښکاره کولو سره سره د هغه نه د مستقبل هیلې هم لري ، هغه ليکي

"د خالق داد اميد نامه هم د موجوده کول د شمېر په هغه څو نومونو كښې راځي چا چې د رېډيو او ټي وي ډرامې په لړ كښې د قدر وړې افسانې اوکړې. خالقداد اميد په سنجيده او مزاحيه دواړو غاړو باندي ډرامائي زيارونه كارلي دي. خو په تېرو څو کالو كښې دا ثابته شوه چې د اميد قلم د مزاح په مېدان كښې ډېر تېز او مېړنۍ دے او ځينې کاميابې او دلچسپې ډرامې او ډرامگۍ دا حقيقت په گوته کوي چې خالقداد اميد نه د کاميډي په اړخ ډېرې بخښنې کولې شي." (۷)

ډاکټر شېرزمان سيماب هم د موصوف ډرامه نگاري ستايلو نه علاوه د هغه په عوامي مقبوليت څه داسې غږېدلې دے.

"سيدخالقداد اميد پښتو ادب كے نامور تخليق كار اور ريډيو ، ټيلي ويزن كے منجھے ہوئے صداكار اور فنكار هیں۔ اب تك فلكشن ميں كافي خدمات انجام دي هیں۔ جو قابل تحسین اور قابل ستائش هیں۔ پاكستان ټيلي ويزن پشاور سنٽر اور ريډيو پاكستان پشاور سے موصوف كے سينٽروں ڏرامے نشر هوئے هیں۔ جسے عوامي حلقوں ميں بهت پزيرائي ملي اور بهت سراها گیا۔ بالخصوص طنزيه اور مزاحيه ڏرامے اس حد تك مشهور هوئیں كہ اس كے اكثر مكالے (ڊائيلگ) لوگوں كو ازبر هیں۔" (۸)

نومورے تذکره نگار اخونزاده فرمان مسافر د خالقداد اميد د رېډيائي او ټيلي وژن د چاپ ډرامو په بابله

ليکي چې

"د رېډيو او ټي وي نه نشر شوي مزاحيه ډرامو مجموعه ئې په کتابي شکل كښې چې "كډه په سر" نوميري چاپ شوې ده." (۹)

ولې دلته داخبره د يادونې وړ ده چې اوس ددغه ذکر شوي کتاب نه علاوه د هغه د ډرامو يوه بله مجموعه هم د چاپ په کالو سينگار شوې ده. چې دروغ رشتيا نومېږي. دې کتاب كښې ټولې ډبريشت ډرامې شاملې دي . بايد چې دلته ددې خبرې سپيناوے هم وشي چې خالق داد اميد تر دې دمه د ريډيو دپاره څومره ډرامې ليکلي دي يا تراوسه د هغه څومره ډرامې نشر شوې دي. ځکه چې دغه بحث تحقيق طلب دے.

گل محمد بېتاب د سيدخالقداد اميد د رېډيائي ډرامو په لړ كښې ليکي:

"د رېډيو پاكستان دپاره چې خالقداد اميد صېب كومي ډرامې ليكلي دي. نو د ده سره چې كوم خپل ذاتي ريكارډ دے په هغې او د رېډيو پاكستان پېښور

سره موجود ريكارڊ ڪنڀي ڊپر فرق دے زه ئي دلته ڪه ليڪم چي بناغله اميد
د خپره ژوند دے او رڊيو پاڪستان پښور ته ڪي راڻي نو چي د ڊي اصلاح
اوڪري." (۱۰)

زه د گل محمد ببتاب د خبري سره متفق يم چي دا خبره د هغوي په ژوند سپينول ڊپر غوره دي . د ڊي
غرض ڊپاره چي ماڪله د بناغلي رشيد احمد د رڊيو پاڪستان پښور د ڊرامو د مسودو مرتب ڪري شوي فهرست
ولٽولو نو د هغي تر مخه په سيريل نمبر ۱۶۶ ، ۱۶۷ دوه ڊرامي او د سيريل نمبر ۲۷۷ نه د ۲۹۱ پوري د
خالقداد اميد د شپارس ڊرامو تفصيل ورڪري شوي دے." (۱۱)

ولي د سيدخالقداد اميد دخپلي وينا تر مخه چي هغو سره په ڪور ڪنڀي ڪوم خپل ريكارڊ موجود دے
او رڊيو له ئي ڊرامي ليکلي دي نو د هغي ٽول تعداد څلږيشت دے. چي هغه دا دي.

"چم گاوند، لاعلاج، په طمع د سپرلي، لوظ، قدرمن، حقدار، پلو، حادثه، ازمښت، د

ميني ڊپوال، جائداد، خاندان، پښيمان، د ازادي سحر، امانت، دا ئي لاهه، ڪاروان

د ازادي، څريڪي، الوت، د سرو مرغی، خپل ڪله، نيازبينه، د خپله لاسه او اختر په

جمع دي." (۱۲)

خو په رڊيو پاڪستان پښور ڪنڀي چي ڪومي ڊرامي د ريكارڊ په رجسٽر ڪنڀي شتون لري هغه څوارلس
دي او نومونه ئي دا دي. په طمع د سپرلي، وپش، خپل پردي، لوظ، د سحر سپورے، اختر په جمع، د خپله لاسه،
زورنه، نيوكه، د خپره سره لوئے اختر، اخري لوظ، ڪه خبر وي پڪښي وايه، نيازبينه او ودان گل دي.

مونڊ چي ددغه دواږو فهرستونو موازينه ڪوو نو دا لانديني لس ڊرامي ۱- وپش، ۲ خپل
پردي، ۳ د سحر سپورے، ۴ زورنه، ۵ نيوكه، ۶ د خپره سره لوئے اختر، ۷ اخري لوظ، ۸ ڪه خبر وي
پڪښي وايه، ۹ نيازبينه او ۱۰ ودان گل داسي ڊرامي دي ڪومي چي د رڊيو په فهرست ڪنڀي شته
ولي دخالق داد اميد په جوږ ڪري فهرست ڪنڀي نشته . ددغه موازيني نه زه په ڊي نتيجه ورسڊم
چي ليڪوال سره چي ڪوم فهرست موجود دے دغه هم نيمگري دے، او ڪومي لس ڊرامي چي د
رڊيو په فهرست ڪنڀي شتون لري دغه ورسره ملگري ڪول غواږي بيابه دا فهرست څه حده پوري
سم شي او داسي به د ليڪوال د ٽولو ريڊيائي ڊرامو شمير رااوڻي، ڪوم چي څلور ڊبريشت جوږږي.
ولي زه دلته دغه فهرست هم بشپڙ نه گنم، په ڊي چي ستر ليڪوال پروفيسر افضل رضا د
سيدخالقداد اميد د رڊيو پاڪستان پښور سنٽر نه دخورڊونكو ڊرامو شمېر پنځلس بنودلي دے
، هغه ددغه پنځلس ڊرامو نومونه په دا ډول ذڪر ڪري دي.

"چم گاوند، ڪويزدن، د لاري مل، حادثه، داچ، پښيمان، وپش، راز، زپرے،.

دوستي، خپل ڪله، قدرمن، د ميني ڊپوال، ازمښت او پلو." (۱۳)

د پروفيسر افضل رضا ددغه بره ورڪري شوي فهرست موازينه چي ما د موجود نورو فهرستونو سره وڪڙه
نو ثابته شوه چي د پروفيسر افضل رضا په فهرست ڪنڀي څلور نوري داسي ڊرامي راپيدا شوي چي د هغي

ریکارڈ پہ نورو فہرستونو کبھی نہ دی درج شوے ، دغہ ہرامو کبھی د لاری مل ، پشیمانہ، زہرے او دوستی شامل دی .

دی نہ علاوہ بناغلی اسرار باچا د سیدخالقداد امید د رپدیائی خدماتو د اعتراف پہ لہ کبھی تقریباً د سلو ہرامولیکلو تذکرہ کھی دہ. ہغہ لیکھی

”ریڈیو کے لیے سنجیدہ ڈرامے کوئی ایک سو کے لگ بھگ ہونگے۔ لیکن مزاحیہ سکرپٹ اور دیگر پروگرام مثلاً بہنوں کے لیے، بچوں کے لیے، مزدوروں کے لیے اور دیگر زرعی پروگرام شامل کر کے ایک ہزار سے زیادہ ہونگے۔“ (۱۴)

خو زما پہ خیال حقیقت دادے چھی د ریڈیائی ہرامو شمیر ٹی سل نہ دے بلکہی د پنخوس نہ ہم کم دے او ما چھی کومہ خپر نہ کھی دہ دہغی ترمخہ چھی مونہ ورسرہ د پروفیسر افضل رضا د فہرست دغہ خلور ہرامی شامل کرو نو بیا دسید خالقداد امید ریڈیائی ہرامو شمیر اووہ خلوینت جوہری. چھی تفصیل ٹی پہ لاندینی پول دے.

نمبر شمار:	ہرامہ	د نشر کھدو نپتہ ہدایتکار / پروڈیوسر / ہائریکٹر
(1)	چم گاوند	1974
(2)	لاعلاج	22_08_1974
(3)	سرہ پولی	1975
(4)	پہ طمع د سپری	1983
(5)	لوظ	22_10_1983
(6)	قدرمن	17_11_1984
(7)	حقدار	16_02_1985
(8)	پلو	29_06_1985
(9)	حادثہ	1985
(10)	ازمپنت	12_10_1985
(11)	د مینی دپوال	30_11_1985
(12)	جائیداد	01_03_1986
(13)	خاندان	1987
(14)	د ازادی سحر	14_08_1988
(15)	امانت	14_08_1988

نثارمحمدخان	1988	دا ئي لا بله	(16)
نثارمحمدخان	24_02_1989	پنپيمان	(17)
صوفي اسحاق	14_08_1989	كاروان د ازادى	(18)
صوفي اسحاق	11_04_1990	د سرو مرغى	(19)
نورالبصر	08_08_1992	خپل كلے	(20)
ظفرالله ظفر	01_01_1995	سړيكې	(21)
لائق زاده لائق	09_11_1995	الوت	(22)
سردار علي	08_08_1999	نيازبينه A	(23)
سردار علي	2000	اختر په جمع	(24)
رشيد احمد	13_05_2002	د خپله لاسه	(25)
حبيب النبي	12_06_2006	نيازبينه B	(26)
حبيب النبي	16_07_2008	كه خبر ئې پكښې وايه	(27)
صوفي اسحاق	1980	خپل پردي	(28)
صوفي اسحاق	1980	وېش	(29)
سردار علي	1980	د سر سپورے A	(30)
سردار علي	1980	د سر سپورے B	(31)
طفيل احمد	1981	زورنه	(32)
طفيل احمد	1981	نيوكه (مزاچه)	(33)
فرهاد انور يوسفزئے	1981	د خپره سره	(34)
طفيل احمد	1982	اخري لوظ	(35)
نورالبصر	1982	د ضمير اواز	(36)
نورالبصر	1985	مفته مشوره	(37)
لائق زاده لائق	03_03_1986	پرانسته چتے	(38)
هدايت الله همدرد	13_10_1987	ماما خورئے	(39)
گوهر علي گوهر	1992	توبه	(40)
گوهر علي گوهر	12_06_1992	ورورولي	(41)
نورالبصر	09_11_1986	د ازادى ستورے	(42)

اللہ	عنايت	06_09_1996	ننگيال	(43)
			ضياء	
			د لاري مل	(44)
			پنپمانه	(45)
			زپرے	(46)
			دوستي	(47)

ددې څېړنې نه زه په دې نتيجه ورسيدم چې سيد خالق داد اميد د خپل ژوند د پريشت قېمتي كالونه ريډيو ته ورکړي دي. خپل ټول صلاحيتونه ئې د خپل اولس د اصلاح او رهنمائي کار ته وقف کړي دي. دا نه بلکې د غم زپلي اولس د تفریح دپاره ئې خپل تخليقي قواء په کار راويستي دي. او ددې نه علاوه ئې د صدا کارۍ او اداکارۍ غوندې گران او کران مشقتونه هم اوچت کړي دي. ولې د افسوس خبره داده چې د ريډيايي پرامو تر څنگ د هغه د سټيج او ټيلي ويژن د پرامو سم ريکارډ هم دغه اهمو ادارو نه دې ساتلې. اوس ضرورت ددې خبرې دے چې د سيد خالق داد په رنگ زمونږ د پښتو په سوونو پرامه نگاران نور هم داسې دي چې هغوي خپل عمرونه ريډيو او ټيلي ويژن ته ورکړي دي. ولي د هغوي ددغه خدماتو دومره هم قدر افزائي نشته چې ريکارډ ئې وساتلې شي. دا يوه لمحہ فکريه ضرور ده. که په دې اړخ په سنجيدگۍ سره پاملرنه ونه کړې شوه نو زمونږ دغه قيمتي اثاثه به خدای مه کړه له مينځه لاړه شي.

حواله جات

- (۱) مسافر، اخونزاده، فرمان، ځلنده ستوري، ۱۹۸۴ء، ۳۰۴ مخ
- (۲) اسرار باچا، ماهنامه فلمي دنيا فلمي ميگزين، لاهور، ۲۰۰۲ء، ۱۷ مخ
- (۳) خان، جهان داد، پروفائيل اف سيد خالق داد اميد، (ناچاپه)، ۴ مخ
- (۴) مروت، محمداسلم، ماهنامه اهنک، کراچي، مئي ۲۰۰۰، ۶۵ مخ
- (۵) اسرار باچا، ماهنامه فلمي دنيا فلمي ميگزين، لاهور، ۲۰۰۲ء، ۲۱ مخ
- (۶) اميد، خالقداد، سيد، دروغ رشتيا مشموله سريزه د گل محمد بېتاب، د سيدخالقداد اميد ژوند او فن، ۴۷ مخ
- (۷) مسافر، اخونزاده، فرمان، ځلنده ستوري، ۱۹۸۴ء، ۳۰۴ مخ

- (۸): امید، خالقداد، سید، لاڈلی، مشمولہ سریزہ، پشتو ادب کے نامور تخلیق کار، ڈاکٹر شیرزمان سیما، ۲۰۱۹ء، ص فلیف
- (۹): مسافر، اخونزادہ، فرمان، خُندہ ستوری، ۱۹۸۴ء، ۳۰۴ مخ
- (۱۰): امید، خالقداد، سید، دروغ ربتیا مشمولہ سریزہ د گل محمد بپتاب د سیدخالقداد امید ژوند او فن، مخ ۳
- (۱۱): رشیداحمد، پښتو پرامہ فن، پلټنه او کتنه، ۲۰۱۶، ۳۱۸ او ۳۳۲ مخونه
- (۲۱): د سیدخالقداد امید سره زما مرکه، وخت ۶ دسمبر ۲۰۲۲،
خائے حیات اباد پېښور
- (۱۳): افضل رضا، پرامہ تاریخ تنقید او فن، مخ ۷۸
- (۱۴): اسرار باچا، ماہنامہ فلمی دنیا فلمی میگزین، لاهور، ۲۰۰۲ء، ص ۱۸

- (1) Musafar, Akhun zada, farman, Zalanda Stori, 1984, P, 303
- (2) Israr Bacha, Mahnama Filmi Dunya, Filmi magazine, Lahore, 2002, p 17
- (3) Khan, Jehan Dad, Profile of Sayyed Khaliq Dad Omaid, (Script) , p 4
- (4) Maewat, Muhammad Aslam, Mahnama Ahang, Karachi, May 2000, p 65
- (5) Israr Bacha, Mahnama Filmi Dunya, Filmi magazine, Lahore, 2002, p 21
- (6) Omaid, Khaliq dad, Sayyed, Darugh Reshtya mashmula sareza da Gul Muhammad Batab, Da Sayyed Khaliq Dad Omaid Jawand aw fan,2018, p 47
- (7) Musafar, Akhun zada, farman, Zalanda Stori, 1984, P, 304
- (8) Omaid, Khaliq dad, Sayyed, Ladlee, mashmula sareza, Pashto adab ky namwar takhleeqkar, Dr. sher Zaman semab, 2019,p flap
- (9) Musafar, Akhun zada, farman, Zalanda Stori, 1984, P, 304
- (10) Omaid, Khaliq dad, Sayyed, Darugh Reshtya mashmula sareza da Gul Muhammad Batab, Da Sayyed Khaliq Dad Omaid Jawand aw fan, 2018, p 3
- (11) Rashid ahmad, Pukhto Drama Fan, Palatana aw katana, p 318 & 332
- (12) Da Sayyed Khaliq Dad Omaid sara zama maraca, wakht sahar 10 bajy, naita 6th December 2022, zai Hayat abad, Paikhawar
- (13) Afzal Raza, Drama ,Tatekh, Tanqeed aw fan, university book Agency,1985 p 87
- (14) Israr Bacha, Mahnama Filmi Dunya, Filmi magazine, Lahore, 2002, p 18

Pukhtunkhwa Journal

